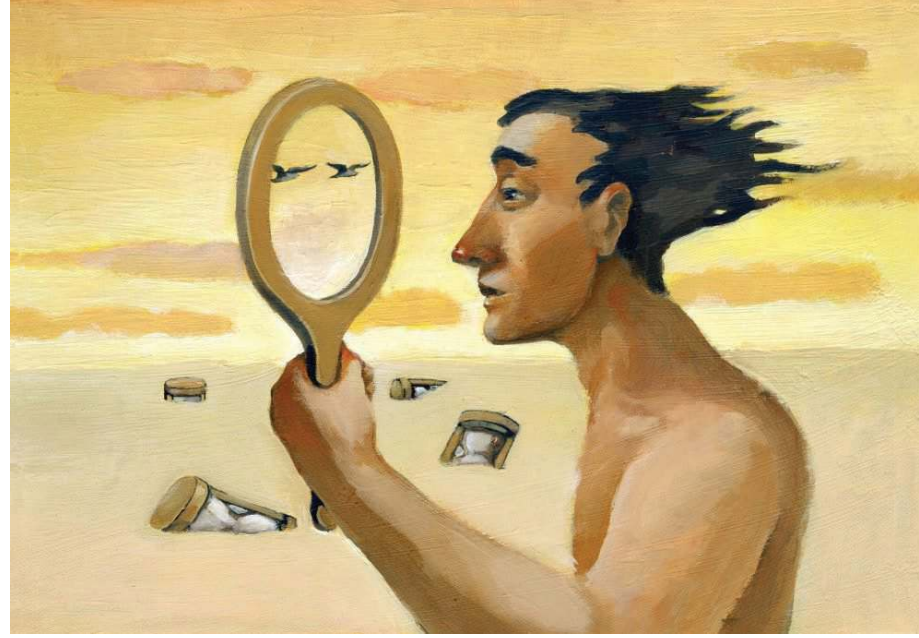

પ્રામાણિકતાને તો સંસ્કારવી પડે!

અ સલની જૂની કહેવત છે કે ‘લાલો લાભ વગર લોટે નહીં’ અર્થાત્ જીવનવ્યવહારમાં જે વિચારોનું ચલણ ચાલે છે તે સિક્કાની બે બાજુઓ જેવું હોય છે અને તે છે ‘મને આ વ્યવહાર કરતા લાભ કેટલો?’ અથવા એમાં અલાભ અર્થાત્ ‘નુકસાન કેટલું?’ લાભ એટલે આપણા સ્વાર્થનો સંતોષ અને અલાભ એટલે સ્વાર્થની વિરુદ્ધનું પરિણામ. જીવનની સફળતા અને અસફળતાને આપણે આ પ્રકારના લાભ-અલાભનાં કાટલાંથી તોલીએ છીએ અને આવા પ્રકારના તોલમાપથી લાંચનો જન્મ થાય છે, લોભમાંથી સહેલાઈથી પામવાની વૃત્તિના ગર્ભમાં એ પાંગરે છે. આપણી સ્વાર્થવૃત્તિ વડે એ પોષાય છે અને અંતે અનેક દૂષણોની એ જન્મદાત્રી બને છે.

આપણે લાભને વ્યક્તિગત બાબત ગણીએ છીએ અને સમૂહના લાભને ગૌણ ગણીએ છીએ. એનું કારણ એ છે કે આપણને ગળથૂથીમાંથી જ સ્વાર્થનું ઝેર પાવામાં આવે છે અને એક વાર ઝેરની આદત પડી ગયા પછી, એ ઝેર જ આપણું જીવન બની જાય છે. પછી તો સમાજના અંગે અંગને નિષ્ક્રિય બનાવવા એ ઝેર વ્યાપી રહ્યું છે. આમ ધીરે ધીરે પ્રામાણિકતાનો નાશ સમાજનો હાસ કરે છે અને સમાજ ગ્રસાવા લાગે તેની સાથે સંસ્કૃતિ ક્ષીણ થતી જાય છે. સંસ્કારોનો આધાર સિદ્ધાંતો છે પણ જ્યાં આદર્શો જ લૂલા થવા લાગે ત્યાં કોને દોષ દેવો? પ્રામાણિકતા ઊછીની લેવામાં આવતી નથી એને તો સંસ્કારવી પડે છે.

પ્રામાણિકતાને સંસ્કારવાનું ભગીરથ કામ તો માનવનું નથી એ ભગીરથ કામ તો ભગવાનનું છે, જે આસુરી વિચારોને ઈશ્વરીય વિચારોમાં પરિવર્તન કરવા સર્વ સમર્થ છે, સર્વશક્તિવાન છે. નકારાત્મક વૃત્તિઓને સકારાત્મક વૃત્તિમાં પરિવર્તન કરવા આધ્યાત્મિક શક્તિથી સંપન્ન છે જેનું નામ છે શિવ. શિવનો અર્થ જ છે સર્વપ્રતિ કલ્યાણની ભાવના, અપકારી પર ઉપકાર કરનાર સર્વનું ભલું કરવું એટલે જ ભોળાનાથ, શિવ, પિતા. પરમાત્માની લાંચ કે

લાગવગથી અળગા રહેવાનું અતિશય મુશ્કેલ છે કારણ કે આપણે પોતે જ લાંચ અને લાગવગને લાભ અને અલાભમાં પરિવર્તન કરીને તેને પ્રતિષ્ઠા આપી છે. પોતાના પુત્રને સ્વ-પ્રયત્નથી જ નોકરી મળે, એવો આગ્રહ રાખનારને આપણે અવ્યવહારુ સમજીએ છીએ. લાંચ માત્ર સરકારી નોકરો જ લે છે એવું નથી. સમાજના અંગે અંગને નિષ્ક્રિય બનાવવા લાભ અને અલાભનું લેબલ લગાવી એ ઝેર વ્યાપી રહ્યું

છે. દહેજપ્રથા પણ લાંચનો એક પ્રકાર જ છે. ખુશ કરવા યોજાતી ડિનર પાર્ટીઓ આનંદથી માણીએ છીએ અને પાર્ટીઓ આપીએ પણ છીએ અને આપણી જાતને લાભ અને અલાભની પંગતમાં મૂકીને ગૌરવ અનુભવીએ છીએ. આવું વ્યક્તિગત પતન સામૂહિક પતનમાં પરિણમે છે કારણ કે લાંચ એ એવો ચેપી રોગ છે જે ખૂબ ઝડપથી ફેલાય છે અને પછી એનો અંત આવતો નથી. જો આપણે આપણી સંસ્કૃતિ

આપણે લાભને વ્યક્તિગત બાબત ગણીએ છીએ અને સમૂહના લાભને ગૌણ ગણીએ છીએ. એનું કારણ એ છે કે આપણને ગળથૂથીમાંથી જ સ્વાર્થનું ઝેર પાવામાં આવે છે અને એક વાર ઝેરની આદત પડી ગયા પછી એ ઝેર જ આપણું જીવન બની જાય છે

અને આપણા નિજ સંસ્કારોનું જતન કરવું હોય તો પ્રામાણિક બનવાની અને સત્ય માટે ઝઝૂમવાની શક્તિ પ્રાપ્ત કરવી પડશે.

આવી શક્તિ ઈશ્વર સિવાય વર્તમાન સમયે કોઈ પણ દેહધારી આત્માઓ પાસેથી મળવાની ઈચ્છામાત્ર શક્યતા નથી. એવી ઈશ્વરીય શક્તિ તો સર્વધર્મ અને સર્વ આત્માઓના પરમ પિતા પરમાત્મા શિવ પાસેથી જ મળી શકે એમ છે. શિવશક્તિને જો આપણે ધારણ કરીએ તો અનુભવ થશે કે આપણામાંથી દુર્ગુણોરૂપી જે ઝેર છે તે નીકળતું જશે અને સદ્ગુણોરૂપી જે અમૃત છે એ આપણા જીવાત્મામાં ભળતું જશે અને આપણે ઈશ્વરીય સંસ્કારોથી સંસ્કારિત થતાં જઈશું અને ઉત્તમ માનવી બનતા જઈશું.

મિત્રો આપણે લાભ અને અલાભના સિક્કાને આપણા વ્યવહારમાંથી દૂર કરી દઈએ અને તો જ તેનું નાનું રૂપ એવી લાંચરૂપી ખરાબ આદત પણ દૂર ફેંકાતી જશે. ત્યારે જ પ્રામાણિકતાથી સત્ય જીવન જીવવાનો આનંદ આપણા સ્નેહીજનોને પણ માણવા માટે પ્રેરણાસ્ત્રોત બનીએ એવી શુભ ભાવના સાથે, ઓમ શાંતિ...

જ્ઞાનામૃત

બ્રહ્માકુમાર અનિલ

સ ફળતા અને સિદ્ધિ માટે અધિષ્ઠાનની અનિવાર્યતાને સમજ્યા. હવે ભગવાન કૃષ્ણ સફળતાનું બીજું કારણ ‘કર્તા’ એટલે કે વ્યક્તિ પોતે કેવો હોવો જોઈએ તે બતાવે છે.

સફળતા માટે સૌથી અગત્યની બાબત વ્યક્તિ કે માણસ પોતે છે. ગીતા તેને ‘કર્તા’ કહીને વર્ણવે છે. હા, વ્યક્તિની કે કર્તાની ઓળખ તેના વ્યક્તિત્વથી થાય છે. સિદ્ધિ માટે આ અતિ અનિવાર્ય તત્ત્વ છે. સફળતા અને સિદ્ધિ માટે માત્ર અધિષ્ઠાન, પ્રયત્ન કે સંજોગ પૂરતા નથી, પરંતુ મનુષ્યનું વ્યક્તિત્વ ઊંચું હોવું અનિવાર્ય છે. વ્યક્તિત્વ એ માત્ર બહારનો દેખાવ કે બોલવાની શૈલી નથી, પરંતુ મનની ઉન્નતિ, વિચારની શુદ્ધિ, વર્તનની શિસ્ત અને જીવનની મૂલ્યવ્યવસ્થા એ બધાનો સંગમ છે. કોઈ માણસ પાસે જ્ઞાન અને કુશળતા હોઈ શકે, પણ જો વ્યક્તિત્વમાં ઉદારતા, વિનમ્રતા અને સદ્ગુણોનો અભાવ હોય તો તેની સફળતા તાત્કાલિક હશે, લાંબાગાળાની નહીં.

વ્યક્તિત્વ ઊંચું થવા માટે સૌપ્રથમ જરૂરી છે સકારાત્મક દૃષ્ટિકોણ. જે વ્યક્તિ મુશ્કેલીમાં પણ અવસર શોધે છે, નિષ્ફળતા વચ્ચે પણ શીખવા જેવી બાબતો જુએ છે, તે જ સાચા અર્થમાં આગળ વધી શકે છે. બીજું મહત્ત્વનું તત્ત્વ છે ઈમાનદારી અને વિશ્વાસ. ઈમાનદાર માણસ ભલે થોડી વાર માટે પાછળ રહી જાય, પરંતુ લાંબા ગાળે તેને સમાજનો વિશ્વાસ અને માન પ્રાપ્ત થાય છે. વળી વિશ્વાસ તેને સફળતાના લાંબા પંથ સુધી દોરી જાય છે.

તદુપરાંત સફળતા માટે વ્યક્તિત્વમાં શિસ્ત, સમયની કદર અને મહેનત પણ હોવી જરૂરી છે. આ બધું હોવા છતાં જો સ્વભાવમાં વિનય અને કરુણા ન હોય તો સિદ્ધિ અધૂરી રહી જાય છે. મહાન વિજ્ઞાની, નેતા અથવા સંતોના જીવનમાં આપણે જોઈએ છીએ કે તેમની મહાનતાનું મૂળ તેમના જ્ઞાનમાં નહોતું, પરંતુ તેમના વ્યક્તિત્વની ઉંચાઈમાં હતું. ગાંધીજીનું

સફળતા અને સિદ્ધિનું સાચું મૂળ ભૌતિક સંપત્તિ કે બાહ્ય ગૌરવમાં નથી પરંતુ ઊંચા વ્યક્તિત્વમાં છે. જે મનુષ્યનું વ્યક્તિત્વ ઊંચું હોય છે, તે જ્યાં જાય ત્યાં પ્રેરણા જગાવે છે, વિશ્વાસ આપે છે અને પોતાની સફળતાની સાથે બીજાને પણ ઊંચો ઉઠાવવાની શક્તિ ધરાવે છે

વ્યક્તિત્વ વિશ્વને પ્રેરણા આપે છે કારણ કે તેમાં સત્ય, અહિંસા અને કરુણાનો સંગમ હતો. તેમની પાસે સૈન્ય શક્તિ કે રાજકીય પદ ન હતું, છતાં તેમના વ્યક્તિત્વમાં રહેલા સત્ય, અહિંસા અને સાદગીના

સફળતાના કર્તા

તત્ત્વોએ સમગ્ર રાષ્ટ્રને એક સૂત્રમાં બાંધી દીધું. એક સામાન્ય વકીલથી લઈને ‘રાષ્ટ્રપિતા’ બનવાનો યાત્રાપથ માત્ર તેમના વિચારોના જોરથી નહોતું, પરંતુ તેમની ઊંચી માનવતા અને નિર્મળ વ્યક્તિત્વથી શક્ય બન્યું. તેઓ પોતાના જીવનમાં જે આદર્શ અપનાવતા, એ જ આદર્શોનો ઉપદેશ આપતા, એટલે લોકોમાં તેમની વાણી પ્રેરક બની શકી.

પરંતુ વ્યક્તિત્વ ઊંચું કરવા માટે માનવને સતત આત્મચિંતન કરવું પડે છે. પોતાના દોષોને સ્વીકારીને સુધારવા, બીજાના સદ્ગુણોને અપનાવવા અને પોતાના વિચારને સતત શુદ્ધ બનાવવા પ્રયત્ન કરવો પડે છે. માત્ર ભૌતિક સિદ્ધિ જીવનને મહાન નથી બનાવતી; મહાનતા ત્યારે જ મળે છે જ્યારે સમગ્ર વ્યક્તિત્વ ઉન્નત બને છે.

પ્રમુખ સ્વામી મહારાજ ઘણીવાર કહેતા કે સફળતા અને સિદ્ધિનું સાચું મૂળ ભૌતિક સંપત્તિ કે બાહ્ય ગૌરવમાં નથી, પરંતુ ઊંચા વ્યક્તિત્વમાં છે. જે મનુષ્યનું વ્યક્તિત્વ ઊંચું હોય છે, તે જ્યાં જાય ત્યાં પ્રેરણા જગાવે છે, વિશ્વાસ આપે છે અને પોતાની સફળતાની સાથે બીજાને પણ ઊંચો ઉઠાવવાની શક્તિ ધરાવે છે.

સ્વામી વિવેકાનંદજી અમેરિકા ગયા અને વિશ્વધર્મ પરિષદમાં ભાષણ આપ્યું, ત્યારે તેમણે ‘સિસ્ટર્સ એન્ડ બ્રધર્સ ઓફ અમેરિકા’ શબ્દોથી શરૂઆત કરી. આ માત્ર શબ્દો ન હતા, પરંતુ તેમના વ્યક્તિત્વમાંથી

ઝરણા સમો પ્રેમ, સહિષ્ણુતા અને વિશ્વભરનાં લોકો પ્રત્યેની એકતા બંધુતા નીકળતી હતી. આ એક ક્ષણથી તેઓ સમગ્ર વિશ્વમાં આદરણીય બન્યા. જ્ઞાન તો ઘણાને હતું, પણ વ્યક્તિત્વની ઉંચાઈએ તેમને અનન્ય બનાવ્યા.

અબ્રાહમ લિંકન અમેરિકાના રાષ્ટ્રપતિ બન્યા તે પહેલાં સામાન્ય કુટુંબમાંથી આવ્યા હતા. આના કારણે લોકો તેમને સામાન્ય જ ગણતા. એકવાર તેમની સામે વિરોધીઓએ ઉપહાસ કર્યો કે ‘તું તો ગરીબ પરિવારનો છે, તારા પિતા તો બૂટ રીપર કરે છે. તું રાષ્ટ્રનું નેતૃત્વ કેવી રીતે કરી શકે?’ લિંકને અત્યંત શાંતિથી જવાબ આપ્યો: ‘હા, હું ગરીબ પરિવારનો છું, પરંતુ હું ક્યારેય એ ગરીબી છુપાવવાનો પ્રયાસ નથી કરતો. મારા પિતા મને સાચા અર્થમાં મહેનત કરવી શીખવે છે.’ આ વિનમ્રતા અને સત્યવાદિતાએ જ તેમને

લોકહૃદયમાં બેસાડ્યા.

આમ વિનમ્રતા, સાહસ, સત્યનિષ્ઠા, કરુણા, પ્રેમ, શ્રદ્ધા અને શિસ્ત - એ જ સાચા અર્થમાં આપણા વ્યક્તિત્વને ઘડે છે.

આ વ્યક્તિત્વ માનવને મહાન બનાવે છે. જ્યારે આવું મહાન વ્યક્તિત્વ હોય છે, ત્યારે સિદ્ધિ આપોઆપ તેની પાછળ ચાલતી આવે છે અને તે સિદ્ધિ માત્ર વ્યક્તિગત નથી રહેતી પરંતુ સમાજ અને રાષ્ટ્રને પણ પ્રકાશિત કરે છે.

જીવનની વચ્ચેવચ્ચ શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા
સાધુ જ્ઞાનાનંદદાસ